

Олександр ТОРІЧНИЙ,

доктор педагогічних наук, професор,
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький

РОЛЬ СТАЖУВАННЯ У ФОРМУВАННІ ЛІДЕРСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ

У статті проаналізовано зміст та критерії лідерської компетентності офіцерів-прикордонників. Визначено роль стажування у формуванні лідерської компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників. У процесі дослідження автором узагальнено зміст стажування та окреслено основні перспективи щодо вдосконалення стажування курсантів Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. Розкрито мету та завдання стажування. Запропоновано методичні аспекти вдосконалення стажування курсантів з метою формування високого рівня лідерської компетентності.

***Ключові слова:** лідерська компетентність, стажування, майбутні офіцери-прикордонники.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах реформування вищої військової освіти важливим аспектом оптимізації освітнього процесу є посилення практичної спрямованості професійної підготовки майбутніх офіцерів. Професійна діяльність офіцерів Державної прикордонної служби України (далі – ДПСУ) надзвичайно різноманітна, що зумовлено складною структурою, а також і тим, що з кожним роком розширюється спектр прикордонних спеціальностей та ускладнюється сама служба щодо охорони та захисту кордону, особливо під час останніх подій, що відбуваються у східних областях України.

На основі аналізу професійної діяльності офіцера ДПСУ встановлено, що він несе свою службу в умовах суттєвого інтелектуального, фізичного та емоційно-вольового навантаження, адже усі професійні ситуації, які виникають на кордоні неможливо заздалегідь передбачити. Часто у професійній діяльності виникають непередбачувані обставини, що носять екстремальний характер та мають ризик для життя офіцера-прикордонника.

В умовах сьогодення загальноприйнятим стає положення про те, що для ефективності управління прикордонними підрозділами важливе значення має стажування, під час якого формується лідерська компетентність, що забезпечить найбільш якісне функціонування прикордонної системи в цілому й кожного її структурного елемента. Саме цим визначається широкий інтерес до дослідження такого феномена, як лідерство.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення зазначеної проблеми та на які опирається автор. Вагомість практичної підготовки фахівців задекларована у роботі З. Слєпкань [7], яка стверджує що практична підготовка збагачує професійну ерудицію та адаптує у світі професії. У дослідженні І. Біжана [1], також акцентовано увагу на вагомості практичної підготовки майбутніх офіцерів. Проведений теоретичний аналіз нормативно-правових актів, а також наукових досліджень військових фахівців дозволив нам визначити прикордонну службу як форму оперативно-службової діяльності, яка полягає у погоджених оперативно-пошукових, контрольних та режимних діях, що проводяться за єдиним задумом з метою недопущення порушень законодавства про державний кордон. У Законі України «Про Державну прикордонну службу України» акцентується увага на тому, що головними функціями ДПСУ є: правоохоронна функція; функції спеціального та оборонного характеру.

До прикладу, функція правоохоронного характеру передбачає: охорону державного кордону України; забезпечення дотримання режиму державного кордону та прикордонного режиму; здійснення прикордонного контролю і пропуску через державний кордону країни осіб, транспортних засобів, вантажів та іншого майна, а також виявлення і припинення випадків незаконного їх переміщення; охорона суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні; ведення оперативно-розшукової діяльності для забезпечення захисту державного кордону України та ряд інших. У своїх дослідженнях С. Філіппов [8] зазначає, що саме правоохоронна функція виступає у якості найскладнішої та соціально значимої діяльності офіцера-прикордонника.

Функція спеціального характеру передбачає участь офіцерів-прикордонників у боротьбі з організованою злочинністю та протидію незаконній міграції на державному кордоні України в межах контрольованих прикордонних районів. У свою чергу функція оборонного характеру включає координацію діяльності військових формувань та відповідних правоохоронних органів, що пов'язана із захистом державного кордону.

Отже, випускник Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (далі – НАДПСУ) повинен отримати не лише теоретичну підготовку, для того щоб виконувати зазначені функції, а й набути практичного досвіду під час стажування на кордоні. На основі Закону України «Про вищу освіту» встановлено, що освітній процес у закладах вищої освіти здійснюється у таких організаційних формах: навчальні заняття; самостійна робота; практична підготовка (стажування); контрольні заходи. Виходячи з цього, стажування курсантів академії виступає повноцінною та вагомим складовою частиною освітнього процесу що являє собою комплекс заходів, які проводяться з метою поглиблення і закріплення одержаних знань, удосконалення практичних навичок виконання обов'язків посадових осіб органів (підрозділів) охорони державного кордону. Саме ці факти послужили відправною точкою у написанні статті.

Мета статті – проаналізувати роль стажування у процесі формування у майбутніх офіцерів-прикордонників високого рівня лідерської компетентності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні інноваційні процеси, що відбуваються в Україні як європейській державі, наполегливо вимагають високого рівня сформованості лідерської компетентності офіцерів-прикордонників, до якого висуваються високі вимоги щодо професійних якостей та загальної готовності до ефективного застосування професійних знань, умінь та навичок під час виконання службових обов'язків з охорони державного кордону. Кожний офіцер-прикордонник як центральна фігура у структурі ДПСУ повинен добре знати теорію і практику прикордонної справи, зброї та бойової техніки свого підрозділу та частини, бути психологічно

готовим повести за собою підлеглих не тільки силою наказу, але і особистим прикладом.

Українські вчені В. В. Ягупов і В. І. Свистун пропонують таке визначення поняття «компетентність»: «Компетентність – це підготовленість (теоретична, практична, особистісна, психологічна тощо) до здійснення певної професійної діяльності та наявність професійно важливих якостей фахівця, які сприяють цій діяльності» [9, с. 6]. Важливим для теоретичного аналізу та практичного застосування є розуміння взаємозалежності між поняттями «компетентність» і «компетенція», яка є такою: «Компетентність є результатом набуття компетенцій» [2, с. 20]. На нашу думку, компетенції – це складові компетентності, які, зокрема, визначаються так – це ключові властивості особистості, які важливі для ефективного виконання функцій діяльності на відповідній позиції та які можуть бути виміряні шляхом спостереження її поведінки. У нашому випадку – прояву лідерської поведінки офіцера у різних ситуаціях професійної діяльності. Тобто, лідерська компетенція обумовлює (спонукає, проявляє) поведінку військового лідера. Отже, саме компетенція може визначати поведінку фахівця, зокрема й прикордонного в певних професійних (навчальних, службових, бойових) ситуаціях.

У нашому баченні феномен лідерської компетентності обумовлюється дією загальних, особливих і одиничних закономірностей службової діяльності офіцера-прикордонника. У цілому, лідерська компетентність виступає характеристикою професіоналізму та професійної компетентності офіцера. Майбутній офіцер-прикордонник, якому притаманний високий рівень розвитку лідерської компетентності повністю усвідомлює перспективу свого розвитку як фахівця, знає зону свого найближчого професійного становлення, відкритий для постійного професійного самовдосконалення та самоосвіти, збагачує досвід професії за рахунок особистісного творчого підходу до виконання своїх професійних обов'язків.

Наведемо кілька визначень деяких актуальних для прикордонного лідера поведінкових компетенцій, наприклад: 1. Творчість – процес продукування

нових образів. 2. Широта мислення – передбачає цілеспрямованість і пошук оптимального варіанта. 3. Самостійність – передбачає самостійну постановку проблеми та її рішення.

Зазначимо, що формування лідерської компетентності у майбутніх офіцерів-прикордонників нами розглядається у тісному взаємозв'язку із методикою організації освітнього процесу у НАДПСУ та передбачає урахування специфіки професійної діяльності офіцера-прикордонника, яка полягає у постійній готовності до виконання службових обов'язків, а також закономірності розвитку та становлення особистості курсанта.

Отже, на основі аналізу наукових доробок військових педагогів, ми вважаємо що у структурі лідерської компетентності майбутнього офіцера-прикордонника повинно бути представлено два критерії: особистісно-функціональний та діяльнісно-практичний. У нашому розумінні, особистісно-функціональний критерій визначає ціннісні орієнтації та ідеали, творчий потенціал, професійну спрямованість та конкретні особистісні лідерські риси офіцера ДПСУ. Діяльнісно-практичний передбачає технологію прикордонної праці та включає спеціальні (військово-професійні) знання, спеціальні уміння; спеціальні навички, а також практичний досвід стажування на кордоні.

Здобутий курсантом практичний досвід стажування на кордоні дасть йому змогу у майбутньому, відповідно до змін в системі охорони державного кордону та у міру необхідності, виявляти лідерські якості, ініціативу, гнучкість та творчо вдосконалюватися. Виходячи з цього, вважаємо за доцільне вивчити зміст та особливості реалізації практичної підготовки (стажування) під час навчання курсантів у стінах НАДПСУ.

Слід констатувати факт суттєвого підвищення вимог до рівня практичної професійної компетентності офіцера ДПСУ у цілому та рівня сформованості його лідерської компетентності. Реалії професії офіцера-прикордонника вимагають нових підходів до розуміння пріоритетності професіоналізму в професійній діяльності, що безпосередньо включає високий рівень практичної підготовки. На наш погляд, ці зміни передбачають:

наближення освітнього процесу до реалій оперативно-службової діяльності органів охорони державного кордону з урахуванням розвитку ДПСУ, форм та способів дій підрозділів в різних умовах обстановки, можливих нестандартних (кризових, конфліктних, воєнних) ситуацій на державному кордоні;

формування у курсантів упевненості, що основною запорукою успіху у забезпеченні недоторканості державного кордону є високий професіоналізм, лідерські якості та відданість кожного офіцера-прикордонника прикордонній справі;

визначення нових підходів щодо забезпечення практичної підготовки не тільки курсантів, але й керівного та науково-педагогічного складу;

впровадження у освітній процес вимог та положень Закону України «Про Державну прикордонну службу України», реалізації положень Стратегії розвитку Державної прикордонної служби України, Концепції інтегрованого управління кордонами, а також нормативних актів та розпоряджень Адміністрації Державної прикордонної служби України щодо організації оперативно-службової діяльності органів та підрозділів охорони державного кордону.

Зазначимо, що усі перераховані зміни стосуються посилення практичної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників, що проходять підготовку за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти. З огляду на предмет нашого дослідження вагомими є висновки М. Нещадима [3] щодо вимог стандартів вищої освіти до практичної підготовки військового фахівця. У своєму дослідженні автор виокремив п'ять рівнів:

користувальницький (передбачає теоретичне навчання: знати призначення системи (об'єкта), його основних властивостей та практичне навчання (уміння застосовувати систему для вирішення прикладних завдань);

операторський (теоретичне навчання: знати принципи побудови системи і принципи дії системи (об'єкта) на структурно-функціональному рівні;

практичне навчання: уміти готувати (будувати) і управляти системою (об'єктом) для вирішення прикладних завдань);

експлуатаційний (теоретичне навчання: знати методи аналізу функціонування системи (об'єкта) й методи аналізу, пошуку та усунення несправностей у системі (об'єкті); практичне навчання: уміти тестувати і аналізувати роботу систем (об'єктів) з метою виявлення й усунення несправностей у системі (об'єкті));

дослідницький (теоретичне навчання: знати методи дослідження систем і методи оцінки ефективності їхнього застосування для вирішення конкретних завдань; практичне навчання: уміти проводити наукові дослідження систем (об'єктів) з метою перевірки їхньої відповідності заданим властивостям, а також вибрати з безлічі систему, що дозволила б найбільш ефективно вирішувати прикладні завдання);

технологічний (теоретичне навчання: знати методи синтезу й технологію розробки систем (об'єктів) і способи моделювання; практичне навчання: уміти здійснювати розробку систем (об'єктів), що відповідають заданим характеристикам (властивостям)).

Усі перераховані рівні мають безпосереднє відношення і до змісту стандартів вищої освіти професійної підготовки майбутнього офіцера-прикордонника у стінах НАДПСУ. Насамперед констатуємо, що кожний із рівнів складається із теоретичної (грунтовні знання) та практичної (стажування на кордоні) частин, які є взаємозалежними та зумовлюють одна одну. Причому на семінарських та практичних заняттях, що проводяться у навчальних аудиторіях не завжди є реальні можливості практично відпрацювати необхідні у професійній діяльності уміння та навички. Грунтовні практичні уміння та навички можна здобути лише через практику стажування на кордоні. З огляду на цей факт доцільно проаналізувати методичні аспекти практичної підготовки (стажування) курсантів у НАДПСУ.

Таким чином, з метою забезпечення більш якісного взаємозв'язку між теорією та практикою оперативно-службової діяльності органів охорони

кордону, а також для підвищення практичних навичок і лідерських якостей курсантів-прикордонників проводиться практична підготовка. У Положенні про організацію освітнього процесу в Національній академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького зазначено, що «ця форма навчального процесу є необхідною складовою частиною підготовки спеціалістів в академії та покликана забезпечити набуття курсантами (слухачами) практичних професійних навичок і вмінь» [4, с. 44].

Під поняттям практична підготовка майбутнього офіцера-прикордонника, яка зорієнтована на формування високого рівня лідерської компетентності ми розуміємо систему конкретних практичних заходів, які спрямовані на формування майбутнього фахівця як професійно та соціально відповідальної особистості, що здатна застосовувати набуті знання й уміння в практичних оперативно-службових ситуаціях щодо охорони та захисту кордону. Як вказано у положенні з організації та проведення практичної підготовки в НАДПСУ «метою практики є оволодіння курсантами сучасними методами, формами організації діяльності відповідно до напрямів базової вищої освіти; формування у них на основі одержаних в академії знань, професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час виконання відповідних обов'язків, пов'язаних з вимогами до фахівця; формування потреби систематично поновлювати свої знання і творчо їх застосовувати у повсякденній діяльності» [5, с. 27].

Встановлено, що практична підготовка курсантів НАДПСУ передбачає:
вдосконалення професійних знань, практичних навичок та умінь за посадовим призначенням;

збір та узагальнення інформації щодо передового досвіду та сучасних поглядів з питань охорони державного кордону;

забезпечення більш тісного взаємозв'язку між теорією і практикою оперативно-службової діяльності органів охорони кордону, організації та забезпечення освітнього процесу.

Отже, метою практичної підготовки курсантів, з огляду на процес формування лідерської компетентності, являє собою вдосконалення професійних умінь, розвиток особистісних і лідерських якостей та оволодіння на цій основі найважливішими видами професійної діяльності на рівні, що відповідає усім функціональним вимогам до офіцера ДПСУ. На основі теоретичного аналізу документальних джерел [4–6], ми дійшли до висновку про те, що у практичній підготовці курсантів можна виокремити певні постулати, а саме вона:

виступає рівноцінною складовою процесу підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників у НАДПСУ;

передбачає безперервність та послідовність її проведення з метою вдосконалення обсягу теоретичних знань та набуття практичних умінь відповідно до першого (бакалаврського) рівня вищої освіти та конкретної спеціалізації, яку здобуває курсант;

включає перелік видів практик для кожної спеціальності та спеціалізації, її форми, тривалість і терміни проведення їх визначаються в навчальних планах.

Практична підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників у НАДПСУ спрямована на виконання таких завдань: надання практичного характеру питанням щодо якісної підготовки курсантів до практики; розуміння сучасної моделі охорони Державного кордону України курсантами та втілення її в практичну підготовку; набуття випускниками навичок по застосуванню правозастосовчих функцій підрозділів органів охорони Державного кордону України.

Основними видами практики майбутніх офіцерів-прикордонників, які навчаються в академії є: ознайомча; навчальна практика; стажування. Таким чином, серед усіх видів практики найбільш тривалою є прикордонне стажування. Враховуючи той факт, що саме стажування передбачає підготовку майбутніх офіцерів до самостійного виконання професійних функцій на певній посаді чи у сфері професійної діяльності щодо охорони та захисту кордону,

вважаємо що саме цей вид практики має найбільший вплив на процес формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів ДПСУ. Під час стажування курсанти мають змогу реально вдосконалити свої уміння та навички щодо виконання функцій правоохоронного, спеціального та оборонного характеру, а також погоджених оперативно-пошукових, контрольних та режимних дій.

У керівних документах, що чітко регламентують професійну діяльність офіцерів ДПСУ зазначаються конкретні вимоги до їхнього навчання та здобуття освіти у стінах НАДПСУ. Суттєве зростання інформаційного потоку вимагає від викладацького складу формування ініціативної та творчої особистості майбутнього офіцера-прикордонника, який не лише відзначається глибокими та ґрунтовними теоретичними знаннями, а й здобув певний практичний досвід з лідерських якостей ще під час навчання.

Практична підготовка курсантів є диференційованою, зокрема на четвертому році навчання стажування майбутніх офіцерів-прикордонників проводиться безпосередньо в органах охорони державного кордону. При організації стажування, в обов'язковому порядку, до уваги береться напрям підготовки курсантів та спеціальність, яку вони здобувають. Цей факт вважаємо надзвичайно позитивним та таким що впливає на процес формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників відповідно до їхньої спеціалізації.

Встановлено той факт, що саме на основі стажування курсанти мають реальну можливість самостійно розв'язувати професійні проблеми, шукати реальні шляхи у вирішенні різнопланових оперативно-службових завдань з метою недопущення порушень законодавства про державний кордон. Курсант, що стажується на кордоні функціонує в особливому режимі, який передбачає елементи ризику та необхідність застосування усіх теоретичних знань. Виходячи із зазначених фактів, вважаємо що службове стажування на кордоні має суттєвий вплив та сприяє підвищенню показників діяльнісно-практичного

критерію лідерської компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників та вдосконаленню їхнього професіоналізму.

У рамках підвищення рівня лідерської компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процес стажування доцільно внести певні методичні вдосконалення, а саме:

впровадити скореговані навчальні програми підготовки бакалаврів усіх напрямків підготовки, які дозволять випускнику виконувати обов'язки як в пунктах пропуску, так і на «зеленому кордоні»;

для курсантів НАДПСУ за усіма напрямами підготовки запровадити стажування у органах охорони Державного кордону, а також відповідно до переліку посад розробити та вдосконалити щоденники практики з визначенням конкретних лідерських завдань на період практики;

переглянути співвідношення навчального матеріалу (25 % – інтерактивні лекції і групові теоретичні заняття; 35 % – групові заняття з елементами практичного виконання обов'язків; 40 % – практичні заняття на основі активних методів навчання (комплексні практичні заняття, ситуаційні, ділові ігри) з практичним виконанням обов'язків;

збільшити кількість занять у польовому навчальному центрі з використанням ділянки навчального відділу прикордонної служби;

застосовувати функціонально-компетентнісний аналіз, так званий профіль посади. Такий профіль використовується як інструмент під час відбору кандидатів на посаду, орієнтир для оцінки наявних компетенцій та основа розроблення програм професійного розвитку офіцерів, зокрема як військових лідерів;

розробити комплексні ситуаційні задачі для проведення тренувань щодо дій із застосуванням лідерських якостей в типових ситуаціях під час виконання завдань з охорони та захисту державного кордону.

Висновки. З метою подальшого вдосконалення освітньої діяльності НАДПСУ та забезпечення тісного взаємозв'язку між теорією та практикою оперативно-службової діяльності органів охорони кордону проводиться

практична підготовка. Під час стажування в органах охорони державного кордону курсанти мають змогу вдосконалити уміння та навички щодо виконання функцій правоохоронного, спеціального та оборонного характеру. На основі стажування курсанти мають реальну можливість самостійно розв'язувати професійні проблеми, шукати реальні шляхи у вирішенні різнопланових оперативно-службових завдань. Курсант, що стажується на кордоні функціонує в особливому режимі, який передбачає елементи ризику та необхідність застосування усіх лідерських якостей. Для підвищення лідерської компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процес практичної підготовки внесено методичні інноваційні вдосконалення, а також розроблено методичні рекомендації, що надійшли та були узагальнені нами від Колегії ДПСУ, органів охорони Державного кордону, офіцерів Адміністрації ДПСУ, членів Державної екзаменаційної комісії щодо покращення практичної підготовки курсантів.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі ми вбачаємо у визначенні психолого-педагогічних умов ефективного застосування методики формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у освітньому процесі НАДПСУ.

Список використаної літератури

1. Біжан І. В. Організація навчально-виховного процесу, методичної і наукової роботи у вищій військовій школі. Х., 2001. 410 с.
2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / з заг. ред. О. Овчарука. К. : К.І.С., 2004. 112 с.
3. Нещадим М. І. Військова освіта України: історія, теорія, методологія, практика : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. К., 2004. 56 с.
4. Положення про організацію освітнього процесу в Національній академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. НАДПСУ. Хмельницький : Вид-во Національної академії ДПСУ, 2015. С. 44–45.
5. Положення з організації та проведення практичної підготовки керівного, науково-педагогічного складу, слухачів курсантів та студентів Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького. НАДПСУ. 2011. 50 с.
6. Стратегія розвитку державної прикордонної служби. Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 р. № 1189-р.

7. Слєпкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі. К. : Вища школа, 2005. 239 с.

8. Філіппов С. О. Психологічні особливості професійної діяльності офіцерів-оперативників Державної прикордонної служби України : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.09. Хмельницький. 2004. 202 с.

9. Ягупов В. В., Свистун В. І. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти. *Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська академія»*. 2007. Т. 71: Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. С. 3–8.

Торичный А. В. Роль стажировки в формировании лидерской компетентности будущих офицеров-пограничников

В статье проанализировано содержание и критерии лидерской компетентности офицеров-пограничников. Определена роль стажировки в формировании лидерской компетентности будущих офицеров-пограничников. В процессе исследования автором обобщены содержание стажировки и обозначены основные перспективы по совершенствованию стажировки курсантов Национальной академии Государственной пограничной службы Украины имени Богдана Хмельницкого. Раскрыты цели и задачи стажировки. Предложены методические аспекты совершенствования стажировки курсантов с целью формирования высокого уровня лидерской компетентности

Ключевые слова: лидерская компетентность, стажировка, будущие офицеры-пограничники.

Torichnyi O. The role of apprenticeship in formation of leadership competence of future border guard officers

The article touches upon the analysis of content and criteria of leadership competence of border guard officers. The apprenticeship role in formation of leadership competence of future border guard officers is determined. In the process of investigation the author generalized the apprenticeship content and outlined the main prospects for improvement of apprenticeship of cadets of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytskyi. The apprenticeship aim and objectives are revealed. The methodical aspects of cadets' apprenticeship improvement for formation of high level leadership competence are explained.

We consider that the phenomenon of leadership competence is substantiated by a range of general, special and individual peculiarities of service activity of border guard officers. In general leadership competence is a characteristic of officer's professionalism and professional competence. Future border guard officer with high level leadership competence fully realizes prospects of own professional development, knows the zone of his nearest professional formation; he is open for permanent professional self-improvement and self-education and extends professional experience due to personal creative approach to fulfillment of professional duties.

It means that leadership competence substantiates (encourages, displays) the behavior of military leader. Thus, competence can determine professional behavior, in particular border guard officer, in certain professional (learning, service, combat) situations.

We can assert that formation of leadership competence of future border guard officers is analyzed in close interdependence with technique of organization of educational process at the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytskyi and, moreover, it means consideration of specific character of professional activity of border guard officer.

On the basis of analysis of works of military pedagogues we think that the structure of leadership competence of future border guard officer should concern two criteria: personal-functional and activity-practical.

Service apprenticeship at the border has a significant influence and contributes to increasing of indices of activity-practical criterion of leadership competence of future border guard officers and improvement of their professionalism.

Key words: *leadership competence, apprenticeship, future border guard officers.*